

Advies VRP | Beleidskaders BRV

Inleiding

Op 12 september 2017 ontving de VRP een informele vraag om advies over de ingekorte versies van de Beleidskaders voor het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Het VRP-bestuur apprecieert het ten zeerste dat minister Schauvliege de VRP als vakvereniging de kans geeft om gedurende het traject diverse malen input te geven. De VRP heeft ervoor geopteerd om een advies op hoofdlijnen te formuleren.¹ In addendum vindt u ook een niet exhaustieve lijst van punctuele opmerkingen.

Samenvatting

De VRP staat achter de strategische doelstellingen van het Witboek BRV en wil deze ten volle mee uitdragen, maar stelt wel vast dat de voorgelegde beleidskaders nog onvoldragen zijn, te abstract en onvoldoende samenhangend. De VRP is dan ook van oordeel dat het onmogelijk is om deze beleidskaders op korte termijn in te zetten als operationaliseringsprogramma in de plaats van het vigerende beleid gebaseerd op de structuurplanning. Het risico om in een juridisch vacuüm terecht te komen is veel groot en dus ook niet te nemen.

Het BRV - als vernieuwend en ambitieus beleidsplan - kan pas slagen als het wordt gebouwd op een robuust regelgevend kader en als het breed gedragen wordt door politieke partijen, middenveld en burgers. Voorliggende beleidskaders zijn inhoudelijk nog niet rijp en dus ook nog niet bruikbaar voor een brede communicatie. Gezien het zelfs voor experts nog een veel te moeilijk te bevatten geheel van teksten is, zal dit onmogelijk verstaanbaar gemaakt kunnen worden voor een ruime groep van stakeholders of burgers. De kans dat daar door diverse groepen misbruik van wordt gemaakt is zeer groot.

De VRP stelt daarom voor om de komende maanden grondig werk te maken van een concretisering, verfijning en afstemming van het reeds geleverde werk en hierrond een proces uit te werken met alle stakeholders. Voor de VRP is de meest aangewezen om tegen het einde van deze legislatuur tot een duidelijke en breed gedragen beleidsbeslissingen rond het BRV te komen.

¹ Aanvullend wil de VRP ook verwijzen naar haar advies 'Beleidsplan Ruimte Vlaanderen' van 17 mei 2017.

Volgende strategische acties kunnen dit beleid concreet vormgeven:

- focussen op het maken van een sluitend geheel van regelgeving en instrumenten in functie van een snelle en breed maatschappelijk gedragen realisatie van de 'betonstop',
- de regelgeving met de Codextrein in lijn brengen met het Witboek BRV en dus ook onmiddellijk een aantal beslissingen nemen rond zaken die contraproductief werken te opzichte van het aangekondigde ruimtelijke beleid als 'signaal' voor het gewijzigde beleid.
- een peer-review te laten uitvoeren op de teksten van de beleidskaders, door een multi-disciplinair team met het oog op vereenvoudiging en samenhang
- een wervende en gerichte communicatie op basis van de gereviseerde teksten
- starten met de inhoudelijke concretisering van de beleidsdoelstellingen binnen een regionale samenwerking op het niveau van de dertien vervoersregio's.

VRP advies op hoofdlijnen

Door het bos de bomen

Hoewel ten opzichte van een eerdere versie al heel wat tekst is geschraapt, blijven de beleidskaders lange en moeilijk leesbare documenten. De beleidskaders bevatten heel veel noodzakelijke, ambitieuze en vernieuwende beleidsdoelen en acties, maar aan de prima geformuleerde concepten worden jammer genoeg al te vaak allerhande nuances en tegenstrijdigheden toegevoegd, waardoor de precieze doelstelling in verschillende – ook ongewenste – richtingen te interpreteren valt.

Onduidelijke omslag naar beleidsplanning

Met het BRV maakt Vlaanderen de omslag van structuurplanning naar beleidsplanning. Dat betekent dat heel veel zaken zullen moeten veranderen. In het Witboek BRV werden de strategische lijnen uitgezet. De voorliggende beleidskaders zouden het operationaliseringsprogramma moeten vormen. Helaas stelt de VRP vast dat het momenteel nog erg onduidelijk is hoe die nieuwe concepten, principes, acties, ... uit het Witboek nu precies zullen uitgewerkt worden en hoe ze zich verhouden tot wat momenteel gangbaar is in de ruimtelijke ordening. De beleidskaders blijven erg vaag en onbeslist.

Gezien de beleidskaders vaak vermelden dat nog verder denkwerk vereist is, is het volgens de VRP onrealistisch om op korte termijn een duidelijk zicht te krijgen op wat de overgang naar beleidsplanning nu precies zal betekenen. Daardoor is de overstap van structuurplanning naar beleidsplanning momenteel nog te veel een sprong in het duister.

Voor de VRP is het essentieel dat duidelijk wordt aangegeven hoe het nieuwe regelgevend kader en de bijhorende instrumenten zich verhouden tot wat nu bestaat. Een dergelijke houvast ontbreekt nog, terwijl die noodzakelijk is voor iedereen op het terrein.

Rechtszekerheid staat op de helling

Door de onduidelijkheid die momenteel gepaard gaat bij deze vernieuwingsoperatie – nieuwe concepten, nieuwe terminologie, nieuwe regelgeving, nieuwe instrumenten – riskeren we in Vlaanderen een lange periode van onzekerheid, omdat heel wat zaken aanleiding zullen geven tot interpretaties en juridische betwistingen. Zo'n radicale omslag die nog niet volledig doordacht is, biedt momenteel nog onvoldoende rechtszekerheid. Het brengt lokale besturen in een lastig parket en ook voor particulieren en voor het bedrijfsleven zal het steeds een afweging zijn van wat nu wel of niet kan/mag, waardoor ook te verwachten valt dat de investeringen en ontwikkelingen vertragingen zullen oplopen.

Peer review op beleidskaders

De VRP stelt bijgevolg voor om een onafhankelijke taskforce samen te stellen die als taak krijgt de huidige beleidskaders uit te zuiveren en te herleiden tot hun essentie. Zo'n expertengroep kan

samengesteld worden uit enkele ruimtelijke experts (uit Vlaanderen en bv. ook uit Nederland), politici en medewerkers van de provincie en van lokale besturen, juristen en financiële experts.

Deze taskforce krijgt als opdracht om de teksten te ontdoen van alle overbodige ballast, ze te vereenvoudigen en onderling op elkaar af te stemmen, met als doel te komen tot een eenduidige tekst die ook bruikbaar is voor een heldere communicatie naar een groot publiek. Eventueel kan voor deze laatste stap ook nog een communicatiebureau worden aangesproken.

Focus nu op 'betonstop' en werk aan billijke vergoeding voor schrappen juridisch aanbod

Momenteel bevat het Actieprogramma 133 acties, gaande van aanpassing van de Codex en andere regelgeving tot en met onderzoeksopdrachten en sensibilisering. Het lijkt echter geen realistische opdracht om al die acties vanuit het Departement Omgeving op relatief korte termijn voor elkaar te krijgen.

Voor de VRP is het daarom aangewezen om nu te focussen op een van de belangrijkste pijlers van het vernieuwde beleid: de regelgeving en instrumenten in functie van het schrappen van slecht gelegen en vandaag mogelijk toch te ontwikkelen gronden.

De basisconcepten uit het Witboek en de beleidskaders bieden daarvoor alvast de juiste kapstokken, met aan de ene kant het enten van nieuwe ontwikkelingen op de ruimtelijke ruggengraat, gevormd door de netwerken van openbaar vervoer. De focus van de ontwikkeling ligt op de knooppunten en het tegelijkertijd inzetten op het verdichten er omheen. Aan de andere kant moet ingezet worden op het versterken van de blauw-groene structuur door het ontsnipperen van de open ruimte.

Cruciaal in dat verhaal is dan ook dat kernversterking samengaat met het schrappen van juridisch aanbod op niet meer te ontwikkelen locaties. Om hiervoor draagvlak te kunnen vinden, is het belangrijk op korte termijn een werkbare regeling in te voeren waarbij een fair en haalbaar systeem van planbaten en planschade wordt uitgewerkt en waarbij ook financiële afroming mogelijk is van harde ontwikkelingen met het oog op het financieren en realiseren van de blauwgroene netwerken.

Minister van Omgeving Joke Schauvliege heeft de grote verdienste dat ze Vlaanderen heeft overtuigd dat de 'betonstop' noodzakelijk en haalbaar is en bovendien maatschappelijk een grote meerwaarde biedt. Voor het eerst dient zich een momentum aan waarbij de typisch Vlaamse verneveling een halt kan worden toegeroepen in functie van een meer duurzame en kwaliteitsvolle ruimtelijke inrichting. De VRP vraagt nu alles op alles te zetten om dat nog deze legislatuur effectief te verzilveren.

Breng het huidig vergunningenkader (Codextrein) in lijn met BRV

Zoals hierboven al geduid, geven de ambitieuze strategische doelstellingen uit het Witboek BRV de juiste richting aan, maar worden ze nog onvoldoende geconcretiseerd. Bovendien stellen we vast dat enkele aanpassingen in de 'Codextrein' zelfs nog ingaan tegen de ambities van een meer sturend ruimtelijk beleid in functie van het vrijwaren van open ruimte en kernversterking. Kortetermijnacties, zijn noodzakelijk om te vermijden dat de 'betonstop' in de komende maanden of jaren een 'betonversnelling' zou betekenen, doordat minder goed gelegen locaties – nu het nog kan – aangesneden of verdicht worden.

De VRP stelt daarom voor om het huidige vergunningenkader (Codextrein) en de aanhoudende gedoogpraktijken die de deur openhouden voor verdere versnippering en ad-hoc-ontwikkelingen nu al in lijn te brengen met het BRV. Sluit dus onmiddellijk de achterpoorten die vandaag ruimtelijke kwaliteit ondermijnen en schroef de afwijkings- en uitzonderingsregels zo snel mogelijk terug:

- Schrap de PRIAK's
- Schrap de afwerkingsregel
- Verstrenge opnieuw de regels voor toepassing van planologische attesten in plaats van ze uit te breiden voor tuincentra
- Koppel de versoepeling van de verkavelingsvergunning aan een gelijktijdige stop op aansnijding van slecht gelegen gronden en vermijd daardoor verdichting in woongebieden met landelijk karakter en in woonparken
- Scherp de criteria van minimale weguitrusting opnieuw aan
- Stel paal en perk aan de zonevreemde functiewijzigingen (vooral in landbouwgebieden)
- Schroef de lijst aan vrijgestelde en meldingsplichtige werken drastisch terug

Financiële inspanningen noodzakelijk om maatschappelijke winsten te kunnen boeken

Om de ambities van het BRV te doen slagen en zo de maatschappelijke winsten te kunnen oogsten zal Vlaanderen financiële inspanningen moeten doen. In voorliggende beleidskaders ontbreekt echter het financiële kader voor de realisatie van dit plan.

De transitie van ruimtelijke spreiding naar een sturend ruimtelijk beleid in de richting van kernversterking en economische knooppunten zal geld kosten. De VRP is ervan overtuigd dat de maatschappelijke winst door de realisatie van de ambities in het BRV echter vele malen hoger zal zijn dan de financiële kost van deze transitie.

Die investering kan en mag echter geen zaak zijn van het departement Omgeving alleen, maar moet ook vanuit de gehele Vlaamse regering gedragen worden. De winsten zullen immers ook op vele andere beleidsdomeinen inwerken: klimaat, biodiversiteit, bereikbaarheid, energie, ... Een maatschappelijke kostenbatenanalyse is dus essentieel om voor het BRV en de financiering ervan draagvlak te vinden.

Regionale samenwerking starten

In heel Vlaanderen zijn steeds meer gemeenten bereid mee te gaan in een regionale samenwerking. Dit is zeker zo op vlak van mobiliteit, maar ook rond andere ruimtelijke thema's groeit de animo om samen te werken.

De VRP vindt het dan ook erg positief dat het beleidskader bovenlokale programmatie hieraan tegemoet komt en dat daarbij voldoende openheid wordt gelaten om vanuit de eigenheid van elke regio een samenwerkingsverband op te richten, samen met de Vlaamse en provinciale administraties en van daaruit te bouwen aan een visie en programma.

De VRP is er echter van overtuigd dat het echt doen functioneren van deze regio's – lees ook harde en moeilijke keuzes maken - niet zal lukken zonder voldoende 'wortels' en 'stokken'. Die zijn nog

niet voldoende uitgewerkt in het beleidskader. Voor de VRP hoeft dat nu nog geen probleem te zijn. Die decretale onderbouwing voor regionale samenwerking moet immers nog verder doordacht worden.

Dit kan best door de regio's nu al aan het werk te zetten en te laten functioneren en vandaaruit werkbare formules te distilleren. Bovendien zijn er momenteel een aantal onderzoeksopdrachten lopende die tot doel hebben na te gaan hoe regionale samenwerking voor ruimtelijke thema's in Vlaanderen zowel inhoudelijk als bestuurlijk-organisatorisch best kan worden vormgegeven.

De VRP stelt bijgevolg voor om regio's al op korte termijn te laten opstarten. Rekening houdend met de aankomende verkiezingen, kunnen die regionale samenwerkingsverbanden best al in het komende werkjaar opgestart worden en nadien afgerond in de loop van 2019. Na samenstelling van de nieuwe gemeentebesturen kunnen de regionale samenwerkingsverbanden dan een gezamenlijke visie opstellen en afoetsen hoe de principes van het BRV in praktijk kunnen worden vertaald.

In de loop van de komende jaren kan die groeiende praktijk vervolgens ondersteund worden door decretale initiatieven op maat van de Vlaamse context die: (1) voldoende ruimte laten voor diverse noden per regio in Vlaanderen, (2) voldoende (financiële) prikkels tot samenwerking geven.

Addendum | punctuele opmerkingen op de beleidskaders

Hieronder vindt u een niet exhaustieve lijst met meer punctuele opmerkingen ten aanzien van de teksten van de beleidskaders BRV.

Algemeen

- Ruimtelijke ordening wordt in een aantal beleidskaders niet als een eigen discipline beschouwd met eigen doelstellingen zoals bijv. een bestaande en gewenste ruimtelijke structuur, maar als facilitator voor de andere sectoren. Bijvoorbeeld in de energie- en logistieke sector wordt een kwalitatieve ruimtelijke ordening onvoldoende naar (maatschappelijke meer)waarde geschat en ondergeschikt gemaakt aan economische doelstellingen.
- De beleidskaders blijven steken in goede bedoelingen en situeren zich soms meer op vergunningenniveau. We leven momenteel in een heel financieel georiënteerde wereld, maar het financieel plaatje voor de realisatie van het BRV ontbreekt waardoor het te weinig strategisch is.
- Een beleidsplan met beleidskaders rond ruimte veronderstelt dat er een ruimtelijke visie is en dat die vertaald wordt in cartografisch materiaal, indicaties van locaties, ... Dat ontbreekt grotendeels en/of is van ondermaatse kwaliteit. Nochtans is een cartografische weergave van de visie een ideaal instrument om de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de visie en de beleidskaders te duiden en te expliciteren.
- Om de teksten leesbaarder te maken en ook de crosslinks te kunnen maken tussen beleidskaders maken we de suggestie om in de kantlijn bij cruciale begrippen/acties/ ... telkens te verwijzen naar de tekst in andere beleidskaders waar er meer over te vinden is. Op die manier wordt de samenhang tussen de beleidskaders duidelijker.

Beleidskader Robuuste en samenhangende open ruimte

- Zeer veel interessante en ambitieuze acties. Maar is hiervoor een realistische timing? En in hoeverre zijn specifieke partners al betrokken/op de hoogte? Hier en daar is ook extra onderzoek en onderbouwing nodig, maar tegelijk moeten we eigenlijk al snel gaan. Dus adequaat handelen zal vereist zijn opdat de ambities heel spoedig in acties kunnen worden omgezet. Zoniet, gaat er kostbare tijd verloren. De acties moeten wel concreter zijn.
- Acties zijn soms vrij onduidelijk en zijn vaak niet geformuleerd als acties. Wat betekenen ze concreet: bv. Actie 11: nieuwe regelgevende kaders; creëren van “bestemmingsneutraliteit”?; Actie 100: Natuurverwevingsgebieden; Actie 124: Kansen voor groenblauw dooraderen van buurten.
- Actie 90: wat met ontsnippering op provinciaal en gemeentelijk vlak?
- P. 5: ‘Voor 2017...’: lijkt niet thuis te horen in een beleidsplan voor lange termijn? Eerder voor jaaractieplan?

- p. 8: “Het onroerend erfgoeddecreet regelt de bescherming van cultuurhistorische landschappen: (wat) doet deze zin ter zake? Landschappen gaat door de multidimensionaliteit ervan allerlei sectoren aan, niet alleen onroerend erfgoed. Het gaat ook niet alleen over bescherming bij het onroerend erfgoeddecreet. Er is ook aandacht voor beheer.
- P. 8: ‘Operationalisering houdt in dat aangegeven wordt welke elementen en componenten structurerend zijn voor het ruimtegebruik in een bepaald landschap.’ Elementen en componenten zijn niet alleen structurerend voor het ruimtegebruik. Ze structureren bv. ook de waarneming, het besef van identiteit, ... Ruimtegebruik is hier een zeer antropocentrische benadering die ervan uitgaat dat elk stukje Vlaanderen op één of andere manier moet benut worden. Landschappelijke structureren kunnen ook om anderen redenen belangrijk zijn.
- P. 8: term ‘nieuwe landschappen’ is niet zinvol: Landschappen zijn altijd nieuw in een bepaalde tijdsperiode (bv. kasteelparken in 18e eeuw, industrieterreinen in 21e eeuw). ‘Nieuwe’ schappen.
- p. 8: “Op elk plannings- en bestuursniveau kunnen karakteristieke elementen en componenten van het landschap, gave landschappen en openruimteverbindingen worden aangeduid en kunnen hiervoor specifieke ontwikkelingsperspectieven worden gedefinieerd.” Dat stond ook al in RSV. Hoe wordt dit geconcretiseerd? Welke ‘kracht van wet’ heeft dit?
- Wel positief dat fysisch systeem en landschappelijke structuur (2.1) naar voor is geschoven
- Deel over landschap (2.1.4): Concepten als gave landschappen en openruimteverbindingen zijn al sinds 1997 in zwang en hebben nog nooit tot concrete resultaten geleid. Dat deel vergt verdere uitwerking over hoe dit in de praktijk kan geïmplementeerd worden in meer concrete acties.
- P. 13: ecologische infrastructuur. Momenteel loopt scenarioverkenning bij INBO ikv Natuurrapport ivf groene infrastructuur. Wordt hetzelfde bedoeld? Gebruik van zelfde terminologie? Ecologische infrastructuur wordt gedefinieerd als ‘buiten de natuurverwevings- en natuurverbingsgebieden’ (zie ook woordenlijst: ook buiten VEN). Dit is niet in overeenstemming met globaal erkende definitie, wat zeer verwarrend is. Wat is het verschil met groenblauwe netwerken?
- Opgave: behoud open ruimte gaat ook over de rol voor menselijk welzijn. Wordt nu sterk vanuit biodiversiteit en productiviteit gezien.
- Groenblauwe dooradering van de ruimte: actie toevoegen rond groennormen (bepaalde hoeveelheid groen per inwoner)? Lijkt zinvoller dan Actie 114: Communiceren, informeren, bewustmaking van lokale overheden of Actie 57: actualiseren van de richtcijfers. Algemeen zijn acties rond groenblauwe dooradering zeer/ te vrijblijvend. Wordt dan wel opgepikt op p. 41: groennormen en groenscore in het vergunningenbeleid.
- P. 41: ‘Het creëren van mogelijkheden voor het realiseren van bijkomende woningen op landgoederen is uitgesloten’: dit is niet altijd de beste keuze in functie van voortbestaan van landgoed. Moet pleksgewijs overwogen en bekeken worden. Cfr. Toolkit Provincie Antwerpen
- Actie 125 mbt geluid en ‘soundscaping’ is belangrijk maar onvoldoende om de bovenliggende doelstelling rond het verhogen van de belevingswaarde af te dekken.

Beleidskader Logistiek Netwerk

- Waarom specifiek een beleidskader voor logistiek? Ruimtelijke economie zou meer aangewezen zijn omdat dit omvattender is.
- Het beleidskader richt zich met name op B2B. Hierdoor is B2C onderbelicht, terwijl hier ook steeds meer ruimtelijke vraagstukken aan verbonden zijn.
- Rond de keuze van kansrijke locaties wordt mist gespuid. Enerzijds wordt een suggestie gedaan van aangewezen locaties, maar daar wordt aan toegevoegd dat meer onderzoek en kennisopbouw mogelijk is. Anderzijds kunnen andere nieuwe logistieke locaties blijkbaar toch toegevoegd worden wanneer de vraag wordt gesteld (die moeten dan wel aan een aantal kwaliteitseisen en locatie eisen voldoen). M.a.w. alles is nog mogelijk. Zowel vanuit een goede ruimtelijke ordening als vanuit rechtszekerheid en investeringsbereid bij private ondernemers is die onbeslistheid nefast.
- Voor een aantal van de acties die in het beleidskader werden opgenomen kan departement Omgeving onmogelijk trekker zijn, maar is het afhankelijk van andere departementen of zelfs ondernemingen (bv. de actie over het optimaliseren van multimodaliteit in logistieke knooppunten).

Beleidskader Ruimte voor energie

- In het beleidskader energie neemt ruimtelijke planning wel een heel ondergeschikte positie in ten opzichte van de sector/beleidsdomein energie. Heel dit beleidskader werd uitgewerkt in functie van meer ruimte voor energie, maar niet vanuit het perspectief van ruimtelijke kwaliteit. Dit ondanks het feit dat men stelt dat: "Het ruimtelijk beleid moet de Europese energie- en klimaattransitie ondersteunen, maar moet dit ook doen vanuit haar eigen doelstellingen p.1." Dat wordt door volgende vaststellingen gefundeerd:
 - de 4 beleidslijnen zijn sectoraal vanuit energie geformuleerd (beperk het energieverbruik door verspilling tegen te gaan, maak maximaal gebruik van energie uit duurzame bronnen, verhoog de energie-efficiëntie, zorg voor een performant energienetwerk). Vanuit het oogpunt ruimtelijke planning zou de opbouw van dit beleidskader rond locatiebeleid en de ruimtelijke inrichting van een gebied (verweving van functies, verweving van hernieuwbare energie, bundeling van energietransportinfrastructuren,...) meer aangewezen zijn.
 - ontbreken van duidelijke taakstellingen in dit beleidskader voor de verschillende koolstofarme energievormen rekening houdend met de draagkracht van de ruimte.
 - aanvullend het aansnijden van de open ruimte met de derde trapsbenadering voor windenergie terwijl men eerder over een vermindering van verharding spreekt en het niet aansnijden van greenfields in het witboek.
- In plaats van de drietrapsraket is een meer actieve houding vanuit ruimtelijke planning ten aanzien van de hernieuwbare energie installaties en infrastructuur aangewezen. Zo zouden we een concentratie kunnen voorstellen rond bedrijventerreinen en het ENA en daar de ruimtelijke knelpunten oplossen zoals de zonevreemde woningen verwijderen (onteigeningen,

aankoopplicht opleggen,...). Hierdoor zou het energieverhaal een deel van de ruimtelijke oplossing kunnen betekenen rond zonevreemdheid.

- Terloops wordt gesproken over een structuurvisie van de ondergrond, maar is dit niet essentieel om de verder ontwikkeling van warmtenetten en geothermie te faciliteren, idem voor de verdere uitbouw van het ondergronds infrastructuurnetwerk? Is er een relatie mogelijk tussen de ondergrond en bovengrondse functies zoals bijvoorbeeld natuurverbindingen?
- Draagvlakontwikkeling is inderdaad essentieel voor de ruimtelijke energietransitie, maar alles oplossen door de geïntegreerde gebiedswerking aan de hand van energielandschappen voor te stellen op een vrijblijvende basis is onvoldoende. We kunnen hierbij verwijzen naar de regionale energiestrategieën/ deals in NL (www.regionale-energiestrategie.nl). Wie is het aanspreekpunt voor zulke gebiedsgerichte werking rond energie bij Vlaanderen? Wie wordt hiervoor 'gemandateerd' en welk 'gebiedsgericht' budget wordt hiervoor gereserveerd? Deze gebiedswerking staat dan ook in contrast met het 'opleggen' aan alle gemeenten om tegen 2030 over een ruimtelijke energiestrategie te beschikken. Voor diepe geothermie kan men dit niet op lokaal niveau laten ontwikkelen wegens de zeer hoge investeringskost van o.a. de proefboringen en dat het Vlaams niveau dit mee moet financieren en trekken.
- Vele afwegingen zijn op vergunningsniveau te maken en misschien beter in een omzendbrief op te nemen. Er is duidelijk een gebrek aan een duidelijke ruimtelijke visie rond energie (alles moet kunnen) en een strategie om dit uit te voeren. Met dit beleidskader verandert er eigenlijk niets en kan men gewoon verder doen zoals men nu bezig is. Als ruimte voor energie toch in vele gevallen geen drijvende kracht is, is dit beleidskader als een afzonderlijk kader niet noodzakelijk maar kan dit beter meegenomen worden in de andere 'ruimtelijke' beleidskaders.

Beleidskader voor ruimtelijk rendement

- We kunnen grotendeels achter de doelstellingen en acties van dit beleidskader staan, maar de tekst is nodeloos lang.
- Termen zoals intensifiëring, verdichting en ruimtelijk rendement worden inwisselbaar gebruikt, wat erg veel verwarring creëert. De vele nieuwe concepten die worden gehanteerd zijn nog onvoldoende duidelijk gedefinieerd en nog te weinig juridisch zuiver.
- Bovendien worden hoofd- en bijzaak niet gescheiden en goede globale principes vaak nog in dezelfde paragraaf uitgehold. Bv blz 8 bij de rendementskansen voor de typelocatie dorp: "Grotere projecten die maar eens om de zoveel jaar voorvallen worden aangegrepen om een grote maatschappelijke meerwaarde te creëren." Dus blijkt gewoon alles te kunnen in een dorp.
- Kwaliteitsvol verdichten vinden we uiteraard prima, maar de koppeling met verdunnen in het buitengebied wordt jammer genoeg niet gemaakt.

De grote zwakte is ook dat in de kanskaarten gebieden liggen die nu nog geen harde bestemming hebben. We kunnen er van op aan dat die "kansrijke" gronden nu al opgekocht werden door ontwikkelaars. De druk zal nu ontstaan om die snel in ontwikkeling te brengen, terwijl de regeling rond de neutralisatie nog moet uitgewerkt worden. Lokale overheden hebben momenteel nauwelijks argumenten om dat niet te doen omdat het afwegingskader met erg

subjectieve elementen werkt (wat is maatschappelijke behoefte?). We kunnen dus verwachten dat er een stijging zal zijn in harde bestemmingen in de komende jaren in plaats van een daling.

- De financiële meerwaarde die door verdichting en intensivering worden gerealiseerd zouden dus juist gebruikt moeten worden voor de financiering van de openruimteprojecten. De eeuwige discussie over verhandelbare ontwikkelingsrechten en het asymmetrisch systeem van planbaten en -schade zouden eindelijk beslecht kunnen worden door dit meerwaardefonds voor de open ruimte, waardoor ruimtelijke ordening van het buitengebied ook gefinancierd geraakt.

Beleidskader Ruimtelijke ruggengraat

- De term ruimtelijke ruggengraat is misleidend, want hierin worden enkel harde bestemmingen en infrastructuur behandeld, terwijl blauwgroene netwerken eveneens een ruimtelijke ruggengraat vormen.
- Men spreekt over een gericht aanbodbeleid, maar er is geen sprake van een complementair restrictief beleid buiten de knooppunten.
- M.b.t. de groeikernen: er is geen sprake van dichtheidsdrempels, nabijheidscriteria, koppeling met sociaal huisvestingsbeleid, bestemmingsruil, ook geen shortlist van mogelijke groeikernen, met andere woorden de visie wordt weinig concreter gemaakt.
- In dit beleidskader wordt aangegeven dat men meer mobiliteit wil. Meer spoorvervoer maar volgens actie 10 ook duidelijk meer wegverkeer faciliteren wat enorm contrasteert met de retoriek over spoorknooppunten. Terwijl een duurzame doelstelling net zou gaan over evenveel/meer economie met minder mobiliteit (i.p.v. met meer mobiliteit).
- Er wordt niets gezegd over werkgelegenheid in zwakkere regio's. Er is geen aandacht voor werk in eigen streek, of een meer ruimtelijke evenwichtige arbeidsbalans (dus in de gebieden buiten de 'ruimtelijke ruggengraat'). Zou de vestiging van bijkomende werkgelegenheid in sommige sectoren nochtans niet mee gestuurd moeten worden door lokale vraag naar werkgelegenheid?
- Wat met Brussel en Waals-Brabant/Wallonië, kortom het Belgische metropolitane kerngebied? Het gewestgrensoverschrijdende komt niet aan bod.
- Er wordt niets gezegd over de enorme paradox tussen duurzame ontwikkeling enerzijds en de wens om de groei van het luchtverkeer en van Brussels Airport in het bijzonder te faciliteren anderzijds. Klimaatimpact en geluidsoverlast worden namelijk in het geheel niet gemilderd door een 'kwalitatieve blauwgroene dooradering'. Misschien moet er ook over een alternatief ontwikkelingsperspectief nagedacht worden waarbij de regionale luchthavens complementair werken en Zaventem bijgevolg niet hoeft te groeien? Waarom gaat 'actie 1' over de luchthaven - is dat de ultieme ruimtelijke prioriteit? Het gaat hier overigens over een privébedrijf (BAC is al jaren geen openbare dienst meer - zie ook het enorme contrast tussen de vrij recente uitverkoop van de nationale luchthaven en actie 9 waar men de overheid meer vat wil laten krijgen op gronden op toplocaties). Zie hiervoor ter vergelijking de maatschappelijke discussie en onderzoeken hieromtrent in Nederland (bv. De mainports voorbij (Rli,2016)).

Beleidskader bovenlokale programmering

- De essentie van dit beleidskader zit in beleidslijn 2. Beleidslijn 1 is veelal overbodig omdat inhoudelijke aspecten veeleer in andere beleidskaders thuis horen. Indien beleidslijn 1 in verkorte versie toch overeind blijft, kan het beter na beleidslijn 2 staan.
- Globaal gezien maakt beleidslijn 2 interessante keuzes en laat daarbij voldoende ruimte voor de eigenheid van de regio's. Toch vragen we ons af het beleidskader voldoende 'wortels' en 'stokken' bevat om regionale samenwerking te doen functioneren. Ook de mogelijke optie voor gemeenten om ten allen tijde toch niet mee te stappen in een regionale samenwerking baart zorgen omdat gemeenten in een soort competitie zitten ten opzichte van elkaar en elk voor zich bijkomende inwoners of economische activiteiten willen verwelkomen omwille van financiële opbrengsten, imago, De mogelijkheid om niet toe te treden tot een regionaal samenwerkingsverband of eruit te stappen hypothekeert dus een goede werking van zo'n regio. We willen er hier dan ook op wijzen dat de samenwerking rond ruimtelijke ordening op regionaal schaalniveau voor gemeenten geen evidente stap is. Het vergt toch min of meer van een lokaal bestuur dat het gedeeltelijk bevoegdheden/beslissingsmacht afstaat aan een hiërarchisch hoger orgaan. Dat is in dat opzicht een fundamenteel ander verhaal dan wanneer gemeenten gaan samenwerken in een vervoersregio. Hier kan samenwerken er net voor zorgen dat men meer beslissingsmacht heeft, nl. bv rond OV-lijnen en basisbereikbaarheid, waar men anders nauwelijks tot geen vat op heeft (zie ook recente enquête van VVSG over relatie van lokale besturen ten opzichte van De Lijn).